

Karaağaçlı Köyü Merasının Tahsis Amaç Değişikliğinin Değerlendirilmesi

Yasir Tufan^{*1}, Mahir Özkurt¹, Yaşar Karadağ¹

¹ Muş Alparslan Üniversitesi, Bitkisel Üretim ve Teknolojileri Bölümü, Muş, Türkiye

^{*}(yasirtufan@gmail.com)

Özet – Bu çalışma, Muş iline bağlı Karaağaçlı Beldesi Bağlar Mahallesi'nde bulunan 136 da'lık mera alanında gerçekleştirilmiştir. Amaç, mera parselinin asfalt plent tesisi için tahsis amacı değişikliği talebinin 4342 sayılı Mera Kanunu'na uygunluğunu değerlendirmektir. Mayıs 2023'te gerçekleştirilen araştırmada modifiye edilmiş tekerlekli lup yöntemi kullanılmıştır. Muş il merkezine yaklaşık 13 km uzaklıkta bulunan mera alanı, 25 da'lık bir bölümü kapsamaktadır. Mera üzerinde yapılan botanik kompozisyon analizi sonucunda, çoğunluğunu istilacı bitki türlerinin oluşturduğu belirlenmiştir. Mera durumu, azalıcı ve çoğalıcı türlerin oranına bağlı olarak "zayıf" sınıfında değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, mera alanının uygun olmayan bitki örtüsü, eğim ve diğer faktörler nedeniyle çayır-mera amaçlarına hizmet etmekten feragat edilebileceği anlaşılmıştır. Bu bağlamda, Muş İl Özel İdaresi'nin tahsis amacı değişikliği talebinin, mera kanununa uygun olduğu kanaatine varılmıştır.

Anahtar Kelimeler – Çayır, Mera, Mera Kanunu, Muş

I. GİRİŞ

Dünyada meydana gelen gıda krizi insanların açlık sorunuyla yüzleşmesine neden olmuştur. Bu sorun beraberinde gıda fiyatlarında yükselişe neden olmuştur [1]. Günümüzde kültürel yetiştiriciliğin yapılabileceği alanlarda son noktaya gelinmiştir. Bu durum gıdaya olan taleple birlikte çayır-mera alanlarının üzerinde ki baskıyı da artırmaktadır. Temel besin kaynaklarından olan hayvansal gıdaların üretimi hayvancılığımızla doğrudan ilişkilidir. Ülkemizde hayvancılık meraya dayalı olarak yapılmaktadır. Çayır mera alanlarımızın amenajman kurallarına uygun kullanılması, korunması, sürdürülebilirliği büyük önem arz etmektedir. Ülkemizde yaklaşık olarak 14.6 milyon ha çayır- mera varlığı bulunmaktadır [2]. Ancak bu alanlar uygun hayvan cinsiyle, homojen, zamanında, otlatma kapasitesine uygun, otlatılmadıkları için zamanla zarar görek tahrip olmuş olup gerçek performanslarını gösterememektedirler [3,4]. Türkiye çayır mera varlığımız 1950'li yıllarda 40 milyon ha iken günümüzde 14.6 milyon hektardır [5,6]. Bu azalışın sebebi olarak yeşil devrim ile

mekanizasyonun yaygınlaşması ile birlikte mera alanlarının gasp edilmesi ve meraların hukuksal esaslarının belirlenmemesinden kaynaklandığı öne sürülmüştür [7,8,9]. Hukuki ve yönetsel bu eksikliğin kapatılması için 1998 yılında 4342 sayılı mera kanunu ile çayır-mera alanlarımıza yönelik hukuki bütünlük kazandırılmıştır [10]. Kanun, çayır- mera alanlarının tespiti, tahdidi, tahsisi ve vasfının değiştirilmesi konularını işlemektedir. Ele alınan bu konularla meraların korunarak ıslahı amaçlanmıştır. Mera ,yaylak ve kışlakların tespit, tahdit ve tahsisi, çeşitli kurumlardan sekiz kişinin oluşturduğu komisyonlarca Tarım ve Orman Bakanlığınca yapılır. Kanunun üçüncü bölüm 14.maddesinde (değişik:27/5/2004-5178/3 md.) tahsis amacının değiştirilmesi hususuna yer verilmiştir. Bu madde de mera, yaylak ve kışlak olarak tahsis edilmiş olan veya kadimden beri bu amaçla kullanılan arazilerden; a) Maden ve petrol rezervi bulunan alanlarda maden ve petrol faaliyetleri için zorunlu olan, b) Turizm yatırımları için zaruri olan, c) Kamu yatırımları için mecbur bulunan, d) Toprak muhafazası, gen kaynaklarının korunması, milli park ve orman kurulması,

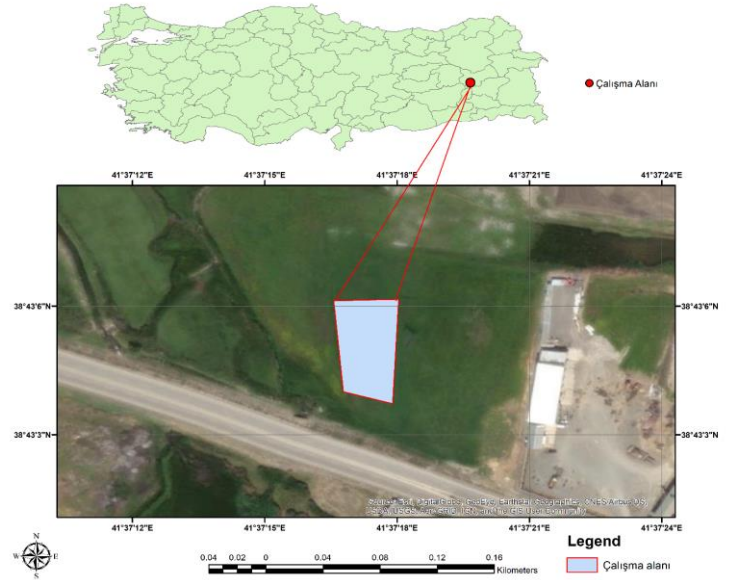
kültürel, doğal ve tarihi varlıkların korunması, sel kontrolü, su ürünleri üretimi ve termal kaynağa bağlı tarımsal üretim için ihtiyaç duyulan, f) Ülke güvenliği için ihtiyaç duyulan, g) Doğal afet alanlarında yerleşim yeri için ihtiyaç duyulan, ğ) Petrol ve gaz iletim faaliyetleri, h) Jeotermal kaynaklı teknolojik seralar için ihtiyaç duyulan, yerlerin ı) Cumhurbaşkanınca kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanı olarak ilan edilen, i) Endüstri Bölgeleri Kanunu kapsamında ilan edilen endüstri bölgeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu kapsamında ilan edilen teknoloji geliştirme bölgeleri, Organize sanayi bölgeleri ve serbest bölgeler için kuruluş ve genişleme aşamalarında ihtiyaç duyulan, j) Yetkilendirilmiş işletmeciler tarafından kurulacak veya kurdurulacak elektronik haberleşme altyapıları için tahsis amacı değiştirilebilir. Söz konusu yerlerin tescilleri Hazine adına, vakıf meralarının tescilleri vakıf adına yapılır. Tahsis değişikliği ile yatırım yapan kamu kurumları ve işletmeciler, doğaya ve tahsis değişiminden arta kalan mera alanlarına zarar vermeyecek şekilde yürütmek ve kendilerine tahsis edilen alanı tahsis süresi bitiminde eski vasfına getirmekle sorumludurlar. Kanununun 3. Bölümünün de 2008 yılında dördüncü fıkrasında değişiklik yapılarak, durumu ve sınıfı çok iyi veya iyi olan mera, yaylak ve kışlaklarda birinci fıkranın (a), (f), (g), (ğ) ve (h) bentleri hariç, tahsis amacı değişikliği yapılamaz düzenlenmesi yapılmıştır. Bahsi geçen bölümün c bedinde kamu yatırımları için kamu kurum ve kuruluşlarına mera alanları tescil edilebilir maddesi yer almaktadır [10].

Muş İl Özel İdaresi (İmar ve Kentsel İyileştirme Müdürlüğü), ilimiz merkez ilçesi karaağaçlı beldesi bağlar mahallesi sınırlarında yer alan meranın bir kısmında asfalt plent tesisi için tahsis değişikliği talebinde bulunmuştur. Bu çalışma mera durum sınıfının ortaya konarak tahsis amacı değişikliği talebinin kanuna uygunluğu tespit edilecektir.

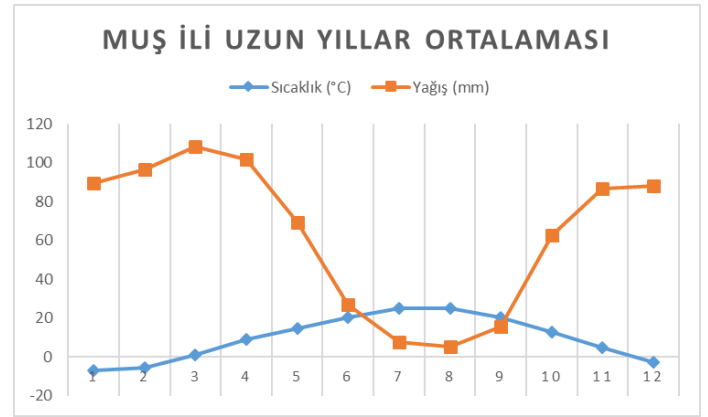
II. MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırma, Muş ili Merkez Karaağaçlı Beldesi Bağlar Mahallesiinde 136 da mera varlığının 25 da'lık kısmında, 174/2 no'lu ada parselinde yapılmıştır. Çalışmanın yapıldığı mera Muş il merkezine yaklaşık 13 km uzaklıkta

bulunmaktadır. Koordinat ve rakım ölçümleri Comnav T300 model numaralı gps cihazı ile yapılmış elde edilen veriler ARGIS 10.8 harita programında işlenmiştir. Meraya ait eğim ve yükseklik ölçümlerinde Stabila LD 520 lazer metre kullanılmıştır.

Şekil 1. Karaağaçlı köyü mera parselinin lokasyon haritası

Şekil 2. Muş ili uzun yıllar sıcaklık ve yağış ortalaması

Muş Tarım Ve Orman İl Müdürlüğü verilerine göre Bağlar mahallesi 484.2 ha mera alanına, 452 BHBB hayvan varlığına sahiptir. Muş ili merkez ilçesinin 1991-2020 yıllarına ait yıllık ortalama yağış miktarı yaklaşık 758 mm, yıllık ortalama sıcaklığı 9.8 °C dir [11]. Thornthwaite iklim sınıflandırmasına göre (B1) nemli yağış indeksinde yer almıştır. Botanik kompozisyon hakim bitkilerin çiçeklendiği dönemde modifiye edilmiş tekerlekli nokta metoduna [12] göre dijital ekranlı Best 6018 tekerlekli ölçer ile yapılmıştır.

Vejetasyon etüdü çalışmaları 2023 yılı Mayıs ayının ikinci haftasında 174/2 no'lu parseli temsil edecek şekilde mera parselinin botanik kompozisyonu belirlemek amacıyla 1'er farklı hatta bitkiler kayıt altına alınmıştır[13]. 100 metrelik hat boyunca 50 cm arayla 200 adet, toplamda 400 adet noktada bitki okuması gerçekleştirilmiştir.

Botanik kompozisyon belirlenirken [14] ve [15]'den yararlanılmıştır. Kayıt altına alınan her bir bitki türüne ait sayılar, toplam bitki sayısına oranlanarak türlerin botanik kompozisyondaki oranları belirlenmiştir. Bu tespit neticesinde edilen bitki türleri azalıcı, çoğalıcı ve istilacılar olmak üzere 3 gruba ayrılmıştır. Bitki türleri, azalıcı, çoğalıcı ve istilacılar olmak üzere üç farklı kategoriye ayrılmıştır. Azalıcı bitkilerin tamamı ve çoğalıcıların %20'si dikkate alınarak, [16], [17] çalışmalarından elde edilen bilgilere dayanarak "Mera durumu" belirlenmiştir. Bu sınıflandırma, Mera yönetmeliğinin 2. Bölümü olan Uygulama normları'nın 6. Maddesi, c fıkrasında belirtilen kriterler [18] ve bitki örtüsünün toprağı kaplama oranlarına göre [19] esas alınarak yapılmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Mera durumu ve mera sağlığı sınıflaması

HTO (%)	Mera durumu	BTKO (%)	Mera sağlığı
76-100	Çok İyi	>70	Sağlıklı
51-75	İyi	55-70	Riskli
26-50	Orta	<55	Sorunlu
0-25	Zayıf		

HTO= hesaba katılan türlerin oranı, BTKO= bitki örtüsünün toprağı kaplama oranları

Bitki türlerinin frekansları, aşağıda sunulan Eşitlik 1 ile mevcut ve kaydedilmiştir.

$$F(\%) = \frac{\text{Türün bulunduğu loop hattı sayısı} \times 100}{\text{Toplam loop hattı sayısı}} \quad (1)$$

Meranın eğimi, aşağıdaki cetvelde belirtildiği gibi sınıflandırılmıştır [20].

Tablo 2. Mera eğim cetveli

Eğim Sınıfı	Eğim Aralığı
Düz	%0-2
Hafif Eğimli	%3-6
Orta Eğimli	%7-12
Dik Eğimli	%13-20
Çok Dik Eğimli	%21-30
Sarp Eğimli	%30-45
Çok Sarp Eğimli	%46+

III. BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırma, Muş ili Merkez Karaağaçlı Beldesi Bağlar Mahallesi'nde 136 da mera varlığının 25 da'lık kısmında, 174/2 no'lu ada parselinde yapılmıştır. Araştırma alanı 38°43'04"N-41°37'17"E enlem ve boylarında bulunmaktadır. Mera Karaağaçlı beldesine 2.7 km uzaklıkta olup 1267 rakımda yer almaktadır. Arazi eğimi %8-%13 arasında değişmektedir.

Karaağaçlı Beldesi Bağlar Mahallesi'nde bulunan 174/2'nolu parselin bitki vejetasyonunda 25 bitki türü edilmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. Etki derecelerine göre vejetasyonda yer alan bitki türlerinin toprağı kaplama ve botanik kompozisyondaki oranları (%)

Azalıcı Türler	BKO
<i>Hordeum bulbosum</i>	4,0
<i>Dactylis glomerata</i>	3,2
<i>Festuca ovina</i>	2,4
Toplam	9,6
Çoğalıcı Türler	
<i>Cynodon dactylon</i>	6,4
<i>Crepis sancta</i> L.	2,4
<i>Poa bulbosa</i> L.	2,4
<i>Tragopogon buphthalmoides</i>	2,4
<i>Polygonum arenastrum</i>	1,6
<i>Tribulus terrestris</i> L.	1,6
<i>Hordeum murinum</i> L.	0,8
<i>Ranunculus demissus</i>	0,8
Toplam	18,4
İstilacı Türler	
<i>Eryngium compestre</i> L.	6,4
<i>Euphorbia virgata</i>	6,4
<i>Lactuca serriola</i> L.	6,4
<i>Onopordum acanthium</i> L.	6,4
<i>Verbascum cheiranthifolium</i>	6,4
<i>Aegilops geniculata</i>	5,6
<i>Bromus tectorum</i>	5,6
<i>Muscari comosum</i>	4,8
<i>Centaurea iberica</i>	4
<i>Centaurea solstitialis</i> L.	4

<i>Geranium robertianum</i> L.	4
<i>Medicago minima</i>	4
<i>Peganum harmala</i>	4
<i>Artemisia caucasica</i>	3,2
Toplam	71,2

Vejetasyon etüdü değerlendirmelerine göre, meranın durumu % 28'dir (%9.6 azaltıcı + %18.4 artırıcı = %28) ve bu nedenle "zayıf" sınıfta yer almaktadır. Mera vejetasyonunda bulunan istilacı bitki türleri, azaltıcı ve artırıcı türlerin yarsından daha fazla yaygındır. Ülkemizin farklı ekolojik yapılarına sahip meralarında yapılan birçok çalışma, istilacı türlerin mera vejetasyonlarının çoğunluğunu oluşturduğunu göstermektedir. Yapılan bu çalışmaların ortak bir sonucu, çoğunluğunu oluşturan ve hatta birçok köyde tamamı sığırlardan oluşan hayvan varlığının, süre ve kapasitesine dikkat edilmeden yapılan otlatma uygulamalarının etkisi altında olduğudur [21,22,23,24]

Mera bitki örtüsünün toprağı kaplama oranı % 67,25 ile riskli bulunmuştur. Azalıcı türler içerisinde *Hordeum bulbosum* %4 ile öne çıkmıştır. Arazi eğiminin %8-13 arasında değiştiği tespit edilmiş olup bu meranın sığırlar tarafından otlamasının uygun olduğu tespit edilmiştir. Ancak konu edilen mera şehirlerarası yol kenarında yer alması nedeniyle hayvanların strese girmesine ve kazalara sebebiyet verebilecektir. Karağaçlı beldesinin hayvan varlığı göz önüne alındığında 1500 baş koyun ve keçi olduğu görülmüş olup geriye kültür melezi sığır ve mandaların meranın tahsis edilmeyen bölümlerinde otlatılabileceği tespit edilmiştir. Tahsis alanı değişikliği talep edilen mera alanı toplam mera alanının yaklaşık %16'sına tekabül etmektedir. Ek olarak köyde 2.000 da alanda yonca, 500 da alanda silajlık mısır üretimi ile hayvanların yem ihtiyacı karşılanmaktadır.

Meranın dezavantajları da değerlendirilerek, 4342 sayılı Mera Kanununun 3. Bölümde yer alan "kamu yatırımları için kamu kurum ve kuruluşlarına mera alanları tescil edilebilir" maddesi şartının 174/2 no'lu parselin etüd yapılan yaklaşık 25 da'lık alanda asfalt plant tesisinin kurulmasının uygun olduğu kanaatine varılmıştır.

TEŞEKKÜR

Verilerin sağlanmasında emeği geçen Muş İl Tarım Ve Orman Müdürü Mehmet GÜN beyefendiye ve Şube Müdürleri Celal ARAL, Samet AŞKIN'a teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR

- [1] Zuazo, V. H. D., Pleguezuelo, C. R. R., 2009. Soil-erosion and runoff prevention by plantxcovers: a review. Sustainable agriculture, 785-811.
- [2] Anonim, 2023. <https://www.tuik.gov.tr>
- [3] Bakır, Ö. (1999). Otlatma Kapasitesi. (Ed: Anonim) Çayır Mera Amenajmanı ve Islahı (Mera Kanunu Eğitim ve Uygulama El Kitabı-1). Matsa Basımevi, (ss. 181-206), Ankara, Türkiye.
- [4] Needon, C., Petermann, J., Scheffel, P., Scheibo, B. 1989. Grasser Naturführer in Farbe. Pflanza and Tiere-Gondrom Verlag.
- [5] Anonim. (2005). Toprak ve arazi sınıflaması standartları teknik talimatı. http://www.tarim.gov.tr/Belgeler/Mevzuat/Talimatlar/Toprak Arazi Siniflamasi Standartlari Teknik Talimatı ve IlgiliMevzuat_yeni.pdf.
- [6] Avcıoğlu, R. (2012). Türkiye meraları ve mera kanunun getirdikleri, Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi, 5(1), 24-32.
- [7] Altın, M., Gökkuş, A., ve Koç, A. (2011). Çayır ve mera yönetimi 1. Cilt, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Ankara.
- [8] Serin Y. 2008. Türkiye'nin çayır ve mera bitkileri. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, pp: 486.
- [9] Tekeli A S, Baytekin H, Şılbır Y, Kendir H, Devci M, Tan A, Ateş E (2005). Meraların Korunma ve Kullanımı. Türkiye Ziraat Mühendisliği, VI. Teknik Tarım Kongresi, 3-7 Ocak., 2005, Ankara, s 179-190.
- [10] Anonim (1998). 4342 Sayılı Mera Kanunu, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Ankara.
- [11] Anonim (2023). <https://www.mgm.gov.tr/veridegerlendirme/il-ve-ilceler-istatistik.aspx?m=MUS>
- [12] Koç, A. and Ş. Çakal, Comparison of some rangeland canopy coverage methods. In: International Soil Congress Natural Resource Management for Sustainable Development, 2004. 7-10 June, Erzurum, Turkey, 41-45.
- [13] Avcıoğlu, R. (2012). Türkiye meraları ve mera kanunun getirdikleri, Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi, 5(1), 24-32.
- [14] Davis P H (1970). Flora of Turkey and East Aegean Islands. 3: 518-531, University Press, UK: Edinburg
- [15] Karadağ, Y. (2023). Muş Ovası Mera Türleri Bitki Türleri, Tarım ve Orman Bakanlığı Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü. Ankara
- [16] Koç, A., Gökkuş, A., Altın, M., 2003. Mera durumu tespitinde dünyada yaygın olarak kullanılan yöntemlerin

- mukayesesi ve Türkiye için bir öneri. Türkiye 5. Tarla Bitkileri Kongresi, 36-42, 13-17 Ekim, Diyarbakır.
- [17] Holechek, J.L., Pieper, R.D., Herbel, C.H., 2010. Range Management: Principles and Practices(6th Edition). Prentice Hall, one Lake Street, Upper Saddle River, Amsterdam
- [18] Anonim2022.
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4342.pdf>
- [19] Anonymous, 2012. Ulusal mera kullanım ve yönetim projesi (Sonuç Raporu). TÜBİTAK ProjeNo:106G017). TC. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bk., Tarımsal Arş. ve Politikalar Gen. Md., Ankara
- [20] Aydın İ., Uzun, F. 2002. Çayır-Mera Amenajmanı ve Islahı. Ders Kitabı No:9, Ziraat Fak.Basımevi. 313 s. Samsun
- [21] İspirli, K., Alay, F., Uzun, F., Çankaya, N. (2016). Doğal Meralardaki Vejetasyon Örtüsü ve Yapısı Üzerine Otlama ve Topografyanın Etkisi. Türkiye Tarımsal Araştırmalar Dergisi, 3(1), 14-22.
<https://doi.org/10.19159/tutad.76350>
- [22] Uzun, F., İspirli, K., & Uzun, Ö. F. (2022). Meralarda Tahsis Amacı Değişikliği Talebinin Mevzuata Uygunluk Değerlendirmesi: Kayı Köyü Merası Örneği, Çorum, Türkiye. Black Sea Journal of Engineering and Science, 5(1), 1-6.
<https://doi.org/10.34248/bsengineering.980787>
- [23] Uzun Öf, Alay F (01 Aralık 2022) Meralarda Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Amaçlı Tahsis Amacı Değişikliği Talebinin Değerlendirilmesi: Doyran ve Kızılcaören Örneği. International Journal of Life Sciences and Biotechnology 5 3 602–610.
- [24] Kumbasar, F., Şahin, E., & Uzun, Ö. F. (2023). Mera kiralama taleplerinin değerlendirilmesi: Çakırgümüş köyü merası örneği. Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 24(1), 46-53.
<https://doi.org/10.17474/artvinofd.1178231>